

Nr 28.

Av herr **Larsson, Johan August, m. fl.**, *angående vissa åtgärder för ökad inlösen av skattefrälseräntor.*

Frågan om skattefrälseräntornas inlösen från statsverkets sida har ännu icke fullständigt kunnat ordnas, ehuru den ända sedan år 1885 vid upprepade tillfällen varit föremål för Kungl. Maj:ts och riksdagens prövning och beslut.

Genom förordning den 11 september 1885 bestämdes, att de räntor å skattefrälsehemman, vilka genom köp, byte eller gåva kommit från kronan i enskild persons eller verks, menighets eller inrättnings ägo och icke blivit med jordäganderätten förenade, finge i mån som vederbörande ägare därom framställde anbud, sedan behörig utredning om utskyldernas rätta natur och belopp ägt rum, för statsverket inlösas, varvid även grunder för inlösningspriset bestämdes m. m. fastställdes. År 1911 vidtogs den ändringen, att även räntor å skattefrälsehemman, vilka vid något tillfälle före den 1 april 1911 varit med jordäganderätten förenade, finge utan hinder därav inlösas för statsverkets räkning. Senast vid 1927 års riksdag fattades på förslag av Kungl. Maj:t beslut, att inlösen av skattefrälseräntor må äga rum, därest vederbörande ränteägare därom i föreskriven ordning gör anmälan inom utgången av år 1932.

I skrivelse den 8 maj 1918, nr 198, anhöll riksdagen, att Kungl. Maj:t ville låta utreda på vad sätt ägare av skattefrälseränta kunde av länsstyrelse få uppbära de räntor, till vilka han vore ägare, samt därefter företaga de åtgärder, vartill utredningen kunde föranleda. Ifrågavarande riksdagsskrivelse hade föranletts av en motion, vari framhållits, att den procedur, som för närvarande användes vid uppbörden av ännu av statsverket oinlösta skattefrälseräntor — nämligen att ränteägaren årligen tillställde räntegivaren debetsedel å räntebeloppet i fråga, vilket denne sedermera hade att å utsatt ort och tid kontant gälda, varefter räntegivaren hade att för bekommande av ersättning för vad sålunda utbetalats inlämna den kvitterade debetsedeln till vederbörande lantränteri eller landskontor — vore förenad med avsevärda besvär och kostnader förutom onödig omgång. Kammarkollegium hade i avgivet yttrande anfört, att något annat icke borde åtgöras i motionens syfte än att en anvisning meddelades för räntegivare och räntetagare, att de, om de så önskade, kunde låta avsedda räntelikvid förmedlas av Kungl. Maj:ts befallningshavande i landskontoret. Riksdagen ansåg det emellertid tvevelaktigt, om något väsentligt stode att vinna genom anlitaandet av denna

utväg, och fann en allmän förordning i ämnet påkallad för att få tillstånd den önskvärda förändringen i uppbördsförhållandena.

Över denna skrivelse avgavs utlåtande av bland andra kammarkollegium som fann det kunna ifrågasättas huruvida icke särskilt med hänsyn till olägenheterna för räntegivarna borde tagas i övervägande frågan om vidtagande av åtgärder för skattefrälseräntornas skyndsamma indragning till statsverket. Emellertid hemställde kollegium att den i riksdagens skrivelse gjorda framställningen ej måtte föranleda annan åtgärd än att nya bestämmelser utfärdades rörande grunden för beräkning av skattefrälseräntornas inlösningsvärde samt att gällande bestämmelser angående rätt för ränteägaren att taga initiativ till inlösnings för statsverkets räkning av skattefrälseränta utsträcktes att gälla jämväl räntegivare. Tvenne ledamöter förklarade sig finna tiden vara inne, att åtgärder vidtoges för expropriation av kvarvarande skattefrälseräntor. Skrivelsen synes därefter icke ha föranlett någon ytterligare åtgärd från Kungl. Maj:ts sida.

Den 24 oktober 1922 avgåvo kammarkollegium och statskontoret utlåtande angående ändrade bestämmelser för inlösnings av skattefrälseräntor innebärande dels förslag till grunder för lösesummans beräkning dels förslag om inlösen i vissa fall av skattefrälseränta för statsverkets räkning utan föregående anbud av vederbörande ränteägare.

I proposition nr 38, 1927, med förslag till utsträckt giltighet under ytterligare 5 år av förordningarna rörande inlösen av skattefrälseräntor samt nya grunder för beräkning av värde å inlösningsbara frälseräntor uttalade chefen för finansdepartementet, att han i likhet med dem av sina företrädare vilka haft anledning att behandla förevarande spörsmål ansåge det önskvärt att de inlösningsbara frälseräntorna snarast möjligt bringades att upphöra. Departementschefen uttalade den förhoppningen att om inlösningstiden utsträcktes med ytterligare 5 år och samtidigt den av kammarkollegium och statskontoret föreslagna höjningen av inlösningspriset genomfördes ränteägarna skulle under denna tid mera allmänt begagna sig av möjligheten till inlösen. För en tvångsinlösnings av alla ännu oinlösta men inlösningsbara skattefrälseräntor, vilken skulle medföra en betydande engångskostnad, lade nu liksom 1924 de statsfinansiella förhållandena hinder i vägen.

Sammanlagda inlösningsbeloppet av ännu återstående skattefrälseräntor kunde icke exakt utredas utan en omfattande och jämförelsevis kostsam utredning men kunde — enligt departementschefen — med ledning av belastningen de senaste budgetåren å anslaget till årlig ersättning för skattefrälseräntor uppskattas till något över en miljon kronor.

Departementschefens förhoppning, att ränteägarna skulle mera allmänt begagna sig av möjligheten till inlösen efter de nya och fördelaktigare grunder, som enligt Kungl. Maj:ts förslag godkändes av 1927 års riksdag,

synes icke ha gått i uppfyllelse: huvudparten av de inlösningsbara frälseräntorna kvarstår fortfarande.

Särskilt i Hallands län äro många hemman fortfarande belastade med de s. k. Trippska frälseräntorna, som härröra från tiden omkring 1650 och uppbäras av arvingar till ursprunglige räntetagaren, bosatta utomlands. Räntorna uppsamlas av ett ombud för arvingarna, varefter räntegivarna efter någon tid erhålla medlen återbetalade genom länsstyrelsens försorg, i vissa fall med avdrag för kommissionärsarvoden och porton m. m. Räntegivarna — av vilka många äro småbrukare i knappa ekonomiska omständigheter — nödgas alltså förskottera räntebeloppen samt få i regel även vidkännas extra kostnader.

Enligt vad som blivit upplyst i denna sak kunna ej heller räntorna genom statsverket utbetalas direkt till räntetagarna, då uppgifter saknas såväl om vilka räntetagarna äro som om de hemman, som belastas av räntorna.

Det torde kunna ifrågasättas, huruvida icke tvångsinlösnung från statens sida nu är enda sättet att på ett tillfredsställande sätt ordna denna fråga.

Enligt vad vi inhämtat föreligger sedan några år tillbaka en fullständig utredning rörande dylik inlösnung. Även om det finansiella läget nu som vid tidigare tillfällen torde lägga hinder i vägen för en tvångsinlösnung av samtliga inlösningsbara frälseräntor, synes man dock kunna yrka på ett omedelbart genomförande av kammarkollegii hemställan om utsträckning av rätten till initiativ för inlösen att gälla även för räntegivarna. Samtidigt torde giltighetstiden för 1927 års förordning rörande inlösen m. m. böra utsträckas med ytterligare fem år.

I anslutning till det anförda få vi anhålla,

att riksdagen måtte hemställa till Kungl. Maj:t, att förslag skyndsamt framläggas om sådan ändring av gällande bestämmelser rörande inlösnung för statsverkets räkning av skattefrälseränta, att rätten att taga initiativ till dylik inlösnung utsträckes att gälla jämväl räntegivare, samt

att giltighetstiden för nu gällande bestämmelser rörande inlösen av skattefrälseräntor förlänges med ytterligare fem år.

Stockholm den 19 januari 1932.

J. A. Larsson.

Per Gustafsson.

Erik von Heland.